

Spis treści

Przedmowa do wydania polskiego	11
Rozdział 1. Karpatorusini i Ruś Karpacka	15
Geografia społeczno-gospodarcza	16
Geografia fizyczna	23
Życie codzienne Karpatorusinów	28
Rozdział 2. Ruś Karpacka w czasach prehistorycznych	31
Najwcześniejsze siedliska ludzkie	31
Epoka żelaza i Celtowic	34
Cesarstwo Rzymskie i Dakowie	35
Rozdział 3. Słowianie oraz ich przybycie w Karpaty	39
Hunowie i wędrówka ludów	39
Fetysz pochodzenia ludów	41
Słowianie a Ruś Karpacka	43
Biali Chorwaci i Awarowie	45
Rozdział 4. Kształtowanie się państwowości w Europie Środkowej	49
Pax romana a Cesarstwo Bizantyjskie	49
Państwo Wielkomorawskie	51
Święci Cyryl/Konstantyn i Metody/Michał	53
Madziarzy i Węgry	57
Powstanie Polski	63
Ruś Kijowska	64
Rozdział 5. Ruś Karpacka do początku XVI stulecia	71
Kształtowanie się Królestwa Węgierskiego	71
Najazd mongolski i restrukturyzacja Węgier	74
Kolonizacja wołoska	78
Królowie, szlachta i wprowadzenie poddaństwa	79
Polska: struktura administracyjna i społeczno-gospodarcza	85
Upadek Konstantynopola i pogorszenie się sytuacji prawosławia	89
Rozdział 6. Reformacja, kontrreformacja i Ruś Karpacka	91
Imperium Osmańskie w Europie Środkowej	91
Protestancka reformacja	94
Katolicka kontrreformacja	95
Polska i unia kościelna	96
Siedmiogród i unia kościelna na Węgrzech	99

Rozdział 7. Odrodzenie Monarchii Habsburgów na Rusi Karpackiej	107
Powstanie Rakoczego.....	107
Przeobrażenia na Rusi Karpackiej pod wpływem Austrii Habsburgów.....	112
Rusini Wojewozińscy z Baczki i Sremu.....	115
Polska i Łemkowszczyzna.....	116
Rozdział 8. Reformy Habsburgów oraz ich wpływ na Karpatorusinów	119
Reformy Marii Teresy i Józefa II.....	119
Unicy / grekokatolicy a oświecenie na Rusi Karpackiej.....	122
Karpatorusini stają się ludem historycznym.....	126
Rozdział 9. Rewolucja 1848 roku i przebudzenie narodowe Karpatorusinów	129
Wielokulturowe Cesarstwo Austrii.....	129
Nacjonalizm na Węgrzech.....	134
Rewolucja na ziemiach austriackich i na Węgrzech.....	141
Karpatorusińskie przebudzenie narodowe: polityka.....	143
Karpatorusińskie przebudzenie narodowe: kultura.....	148
Rozdział 10. Ruś Karpacka w Austro-Węgrzech (1868–1914)	153
Dualistyczna monarchia i parlamentaryzm austriacki.....	153
W poszukiwaniu ruskiej tożsamości narodowej.....	156
Przebudzenie narodowe na Łemkowszczyźnie.....	157
Węgry i polityka madziaryzacji.....	160
Karpatorusini i kwestia narodowego przetrwania.....	164
Procesy społeczno-gospodarcze.....	170
Rozdział 11. Diaspory karpatorusińskie przed I wojną światową	177
Migracja do Sremu, Banatu i Baczki.....	177
Emigracja do Stanów Zjednoczonych.....	180
Religijne i świeckie organizacje rusińskie w Ameryce.....	183
Odrzuceni grekokatolicy i „powrót” do prawosławia.....	185
Rusini stają się Ugrorusinami, Rosjanami lub Ukraińcami.....	188
Amerykanie pochodzenia rusińskiego a polityka międzynarodowa.....	189
Rozdział 12. Ruś Karpacka podczas I wojny światowej (1914–1918)	195
Koniec cywilizowanej Europy.....	195
I wojna światowa na Rusi Karpackiej.....	197
Wojna z karpatorusińską ludnością cywilną.....	200
Apogeum madziaryzacji.....	202
Rozdział 13. Kres dawnego i narodziny nowego ładu (1918–1919)	205
Samostanowienie narodowe a rewolucja socjalistyczna.....	205
Mobilizacja polityczna Amerykanów pochodzenia rusińskiego.....	207
Mobilizacja polityczna w karpatorusińskiej ojczyźnie.....	210
Węgierska autonomiczna Ruska Kraina.....	213
Opcja ukraińska.....	214
Karpatorusini na arenie międzynarodowej.....	219

Rozdział 14. Ruś Podkarpacka w Czechosłowacji międzywojennej (1919–1938)	225
Czechosłowacja a „Rusini na południe od Karpat”.....	225
Kwestia granic i autonomii.....	227
Irredenta węgierska.....	234
Życie polityczne.....	236
Procesy społeczno-gospodarcze.....	237
Szkolnictwo i kultura.....	241
Kościoły i kwestie religijne.....	245
Kwestie narodowościowe i językowe.....	250
Rozdział 15. Preszowszczyzna w Słowacji międzywojennej (1919–1938)	257
Granice, szkoły i spisy ludności.....	257
Karpatorusini a Słowacy.....	261
Procesy społeczno-gospodarcze.....	263
Szkolnictwo.....	264
Kwestia religijna.....	267
Kwestia narodowościowa a procesy kulturowe.....	269
Rozdział 16. Łemkowszczyzna w dwudziestoleciu międzywojennym w Polsce (1918–1939)	273
Polska i problem ukraiński, a Łemkowszczyzna.....	273
Sytuacja społeczno-gospodarcza Rusinów z Łemkowszczyzny.....	276
Działalność religijna i społeczna.....	277
Przebudzenie narodowe Rusinów z Łemkowszczyzny.....	278
Rozdział 17. Diaspory karpatorusińskie w okresie międzywojennym (1918–1939)	281
Rumunia i Węgry.....	281
Jugosławia – Wojwodina.....	282
Stany Zjednoczone.....	284
Rozdział 18. Inne narody na Rusi Podkarpackiej w dwudziestoleciu międzywojennym	293
Madziarzy.....	295
Żydzi.....	297
Niemcy.....	304
Rumuni, Słowacy i Romowie.....	306
Rosjanie, Ukraińcy i Czesi.....	307
Rozdział 19. Autonomiczna Ruś Podkarpacka i Karpato-Ukraina (1938–1939)	311
Walka o autonomię w okresie międzywojennym.....	311
Nazistowskie Niemcy i układ monachijski.....	312
Autonomiczna Ruś Podkarpacka.....	313
Od Rusi Podkarpackiej do Karpato-Ukrainy.....	315
Alternatywy dla ukraińskiej orientacji narodowej.....	318
Droga Karpato-Ukrainy do „niepodległości”.....	319
Rozdział 20. Ruś Karpicka podczas II wojny światowej (1939–1944)	323
Nazistowskie Niemcy i nowy ład europejski.....	323
Łemkowszczyzna w granicach nazistowskich Niemiec.....	325
Karpatorusini w państwie słowackim.....	327
Ruś Podkarpacka pod rządami węgierskimi.....	330
Apogium rozwoju rusińskiej orientacji narodowej.....	332
Opozycja wobec węgierskich rządów.....	333

Rozdział 21. Ruś Karpacka w okresie przejściowym (1944–1945)	335
Armia Czerwona i ukraińska partyzantka nacjonalistyczna	335
Amerykanie pochodzenia rusińskiego i łemkowskiego wobec wojny w Europie	337
„Wyzwolenie” Rusi Podkarpackiej przez Sowietów	338
Ukraina Zakarpacka i „ponowne zjednoczenie”	339
Czechosłowacja ulega sowieckiej hegemonii	342
Nowa Polska i pierwsza faza deportacji Łemków	347
Rozdział 22. Ruś Podkarpacka / Zakarpacie w Związku Sowieckim (1945–1991)	351
Ruś Podkarpacka staje się sowieckim Zakarpaciem	351
Sowiecki model społeczno-polityczny	352
Przymusowa kolektywizacja oraz industrializacja	355
Nowe narody Zakarpacia	357
Rewizja przeszłości i rozliczenia z „wrogami ludu”	359
Zniszczenie Kościoła grekokatolickiego	362
Nowe sowieckie społeczeństwo Zakarpacia	363
Rozdział 23. Preszowszczyzna w powojennej, komunistycznej Czechosłowacji (1945–1989) ..	369
Powojenna polityka: Ukraińska Rada Narodowa	369
Wymiany ludności a UPA	372
Komunistyczna Czechosłowacja według sowieckiego wzorca	374
Ukrainizacja Karpatorusinów	375
Praska Wiosna i przebudzenie Karpatorusinów	379
Konsolidacja polityczna w stylu sowieckim i reukrainizacja	382
Osiągnięcia społeczno-gospodarcze i asymilacja narodowa	383
Rozdział 24. Łemkowszczyzna i Łemkowie w PRL (1945–1989)	387
Polska odbudowana i przebudowana	387
Deportacja Łemków: faza druga	388
Łemkowie: grekokatolicy a prawosławni	390
Łemkowie jako Ukraińcy	391
Rozdział 25. Dawne i nowe diaspory karpatorusińskie (1945–1989)	395
Sowiecka Ukraina (Galicja Wschodnia i Wołyń)	395
Czechosłowacja (Czechy i Morawy)	398
Rumunia (regiony Banat i Marmarosz)	399
Jugosławia (Wojwodina i Srem)	400
Stany Zjednoczone	403
Rozdział 26. Rewolucje 1989 roku	409
Transformacja i upadek Związku Sowieckiego	409
Koniec rządów komunistycznych w Europie Środkowej	410
Karpatorusini ponownie potwierdzają swoje istnienie	412
Jeden naród ponad granicami	414
Powrót kwestii autonomii	416
Rozdział 27. Postkomunistyczne Zakarpacie – Ukraina	419
Niespełnione oczekiwania polityczne	419
„Kwestia rusińska” na Ukrainie	422
Karpatorusini w kontekście międzynarodowym	425

Realia społeczno-gospodarcze	427
Ruch narodowy – przegrany czy niedokończony?	429
Tradycyjne religie a kultura świecka	429
Rozdział 28. Postkomunistyczna Preszowszczyzna i Łemkowszczyzna – Słowacja i Polska ..	439
Czechosłowacka „aksamitna rewolucja”	439
Spisy powszechne potwierdzają istnienie narodowości	440
Niepodległa Słowacja a Unia Europejska	441
Karpatorusini z Preszowszczyzny potwierdzają swoje istnienie	443
Kościół greckokatolicki: siła pozytywna czy negatywna?	445
Deklarowana narodowość a asymilacja	445
Polska: trzy społeczności łemkowskie	449
Łemkowie – Rusini czy Ukraińcy?	451
Atrakcyjność polonizacji	453
Rozdział 29. Inne społeczności karpatorusińskie po rewolucjach 1989 roku	455
Ukraina	455
Republika Czeska	457
Węgry	460
Rumunia	463
Jugosławia – Serbia i Chorwacja	465
Stany Zjednoczone	467
Kanada	468
Rozdział 30. Ruś Karpacka – kraina istniejąca czy wymaginowana?	471
Ruś Karpacka: rzeczywistość czy idea?	471
Ruś Karpacka poza Rusią Karpacką	473
Wrogowie jako przyjaciele	474
Ruch kobiet i ludzi młodych	475
Edukacja a narodowa wiara w siebie	476
Literatura przedmiotu	479
1. Publikacje encyklopedyczne i opracowania ogólne	480
2. Od czasów prehistorycznych do XVI w.	486
3. Wiek XVII i początek XVIII stulecia	489
4. Epoka reform i rządy Habsburgów, od lat 70. XVIII w. do 1847 r.	491
5. Od rewolucji 1848 r. do końca I wojny światowej	492
6. Okres międzywojenny (1918–1939)	497
7. Kryzysy międzynarodowe i II wojna światowa, (1939–1945)	504
8. Epoka komunistyczna (1945–1989)	509
9. Rewolucje 1989 r. oraz ich następstwa	514
Wykaz map	521
Wykaz tabel	522
Indeks osobowy	523
Indeks geograficzny	530